

FELSEFE DÜNYASI

2011/2 Sayı: 54 YILDA İKİ KEZ YAYIMLANIR ISSN 1301-0875

Sahibi

Türk Felsefe Derneği Adına
Başkan Prof. Dr. Ahmet İNAM

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. Murtaza KORLAELÇİ

Yazı Kurulu

Prof. Dr. Ahmet İNAM
Prof. Dr. Murtaza KORLAELÇİ
Prof. Dr. Hüseyin Gazi TOPDEMİR
Prof. Dr. Celal TÜRER
Doç. Dr. Levent BAYRAKTAR
Yard. Doç. Dr. Şamil ÖÇAL
Dr. Necmettin PEHLİVAN

Felsefe Dünyası Hakemli Bir Dergidir.

Felsefe Dünyası 2004 yılından itibaren PHILOSOPHER'S
INDEX ve TUBİTAK/ulakbim tarafından dizinlenmektedir.

Yazışma ADRESİ

PK 21 Yenışehir/Ankara
Tel & Fax: 0 312 231 54 40

Fiyatı: 20 TL (KDV Dahil)

Banka Hesap No: Vakıf Bank Kızılay Şubesi: 00158007288336451

Dizgi ve Baskı

Türkiye Diyanet Vakfı
Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi
Alınteri Bulvarı 1256 Sokak No: 11 Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 354 91 31 (Pbx) Fax: 0 312 354 91 32

ÜÇ YÖNÜYLE “DAO DE JİNG”: EVREN, İNSAN VE SİYASET

Gonca ÜNAL CHIANG*

Giriş

Çin Tarihinde Lao Tzu¹ felsefesinin ortaya çıktığı Savaşan Beylikler Dönemi, toplumsal sorunların baş gösterdiği bir karmaşa dönemidir. Bu dönemde ortaya çıkan düşünce akımlarının asıl amacı; toplumsal sorunlara çözüm önerileri üreterek, huzur ortamını yeniden sağlamaktır. Örneğin; bu dönemde ortaya çıkan ve Konfüçyüs’ün temsil ettiği Ru Düşünce Okulu, insanlara sevgi kavramını yeniden kazandırma ve toplum kurallarına dikkat çekerek düzen sağlama yöntemini kullanmıştır. Aynı dönemde ortaya çıkan diğer bir okul olan Fa Düşünce Okulu sert yasa ve kanunlarla düzen sağlama yoluna giderken; Mo Düşünce Okulu saldırganlığa karşı olan tutumuyla dikkat çekmiştir. Bunun yanı sıra, diğer okullarla aynı dönem ortaya çıkan ve M.Ö. 6. yy. metafizik bilimini kullanarak ilk kez sistematik bir Evren Oluşum fikri ortaya atan Lao Tzu dikkat çekmektedir. Lao Tzu’nun asıl amacı ne idi? Lao Tzu, insanların evrenin var oluşuna dair derin bilgilere sahip olması ile toplumdaki sorunların çözülmesi ve insanların yeniden huzur ortamı ve ideal bir yaşam şekline kavuşması arasında nasıl bir bağ kurmuş olabilir?

Lao Tzu ve Dao Düşünce Okulunun Ortaya Çıktığı Dönem

Lao Tzu, Çin Düşünce Tarihinin en önemli düşünürlerinden biridir. Geçmişten günümüze yapılan araştırmalar, Lao Tzu’nun Qin Hanedanlığı öncesinde ortaya çıkmış olan düşünce akımlarından Dao Düşünce Okulunun kurucusu ve bu okulun temel metni olarak bilinen “Dao De Jing’in yazarı olduğunu göstermektedir.²

* Araş. Gör., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Sinoloji Anabilim Dalı.

1 Makalemizde, Çince kavramların yazılışında pinyin transkripsiyon sistemi kullanılmıştır. Ancak “Laozi” isminin, Çince Pinyin transkripsiyon sisteminde “Laozi” olarak yazıldığı halde, Türkçe Literatüre “Lao Tzu” olarak girmiş olmasından dolayı, makalemizde “Lao Tzu” olarak kullanılması tercih edilmiştir.

2 Lao Tzu’nun gerçek adı ve yaşadığı dönem yaklaşık 2500 yıldır süregelen tartışmalara konu olmuştur. Han Hanedanlığı (M.Ö.206~M.S.220) döneminde yaşamış olan ünlü tarihçi Si Ma Qian’in(司馬遷) tarihi olay ve kişileri kaydettiği kitabı “Shi Ji” de (史記), Lao Tzu’nun gerçek adı ve yaşadığı dönemle ilgili üç farklı ihtimal öne sürülmüştür. Bu ihtimallere göre; Lao Tzu, Konfüçyüs’ten daha önceki bir dönemde yaşamış olan “Lao Dan” (老聃) isimli bir şahıs

“Shi Ji” de Lao Dan adıyla geçen Lao Tzu’nın aile adı Li (李), özel adı Er (耳)’dir. Bilindiği kadarıyla Lao Dan, Chu Beyliği’nde dünyaya gelmiş, Zhou sülalesi hükümdarlarının tarihçisi ve kütüphane muhafızıdır. Lao Dan’ın doğum tarihi kesin olarak bilinmediği gibi, ne zaman ve nerede öldüğü de belli değildir. Anlatılana göre; yaşlılık yıllarında Zhou Hanedanlığı merkezi yönetiminin iyice zayıflaması ve hanedanlığın çökmeye yüz tutmasından büyük üzüntü duyan Lao Dan, ardında 81 bölümde beş bin imden oluşan kitabı “Dao De Jing”i bırakarak ülkeden ayrılmıştır.³

Günümüzde pek çok araştırmacı, “Dao De Jing”in bir kişi ve tek bir döneme ait olamayacağına, aksine farklı dönemlerde yaşamış olan birden fazla kişiye ait yazıların birleşmesi ile oluşmuş bir eser olduğuna inanmaktadır. Bunun yanı sıra; “Dao De Jing”in yazıldığı dönem de çeşitli tartışmalara konu olmuştur.⁴ Ancak, yakın zamanda yapılan arkeolojik kazılardan elde edilen bilgilere dayanarak, artık “Dao De Jing” adlı eserin İlkbahar-Sonbahar Dönemi (M.Ö.770~M.Ö.476) sonu ile Savaşan Beylikler Dönemi (M.Ö.476-M.Ö.221) başına rastlayan bir dönemde yazıldığından şüphe duyulmamaktadır.⁵

Çin Tarihinde Shang (M.Ö.1765~M.Ö.1122) ve Zhou Hanedanlıkları (M.Ö.1121~M.Ö.221) Dönemi pek çok toplumsal sorunun ortaya çıktığı bir dönemdir. Uzun yıllar gelişim göstermiş olan toplumun bu dönemde karşılaştığı pek çok sorun, insanların geleceğe dair derin endişeler duymasına neden olmuştur. Örneğin, Batı Zhou (M.Ö.1121~M.Ö.771) Döneminde toplumda son derece yaygın olan ve bir anlamda toplum düzenini sağlayan Li Kuralları⁶,

olabilir. Sı Maqian bu ihtimalin yanı sıra Lao Tzu’nın Konfüçyüs ile aynı dönemde yaşamış olan “Lao Laizi” (老萊子) adında bir şahıs veya Konfüçyüs’ten 129 yıl sonra yaşamış ve Zhou Hanedanlığı’nın (M.Ö.1121~M.Ö.221) kütüphanesinde tarih araştırmaları yapmış olan Lao Tzu (老子)adında bir memur olabileceği üzerinde de durmuştur. Ancak bu üç kişi arasından, Sı Maqian’in Lao Tzu olduğuna daha çok ihtimal verdiği ve “Shi Ji” de daha ayrıntılı bilgi verdiği kişi, yaşça Konfüçyüs’ten büyük olan “Lao Dan”dır.

Bkz. Ma Dawen ve Guo Qiyong, *Xin Bian Zhong Guo Zhe Xue Shi (Yeni Derleme Çin Felsefe Tarihi)*, Renmin Chu Ban Shi, Pekin, 2004, ss.44.

3 Dawen - Qiyong, 2004, s.44.

4 Dawen - Qiyong, 2004, s.45.

5 Lao Tzu ve Dao De Jing hakkında kesin bilgi veren tarihi kayıtlara ulaşamadığı için, Çin Felsefesi ve özellikle Dao Düşünce Okulu üzerine çalışmalarda bulunmuş araştırmacıların bir çoğunun ortak fikri olan “Lao Tzu; İlkbahar-Sonbahar ve Savaşan Beylikler Dönemi arasında yaşamış bir düşünürdür. Dao Düşünce Okulunun kurucusu ve Dao De Jing kitabının yazarıdır.” görüşü tarafımızca kabul edilmiştir.

6 禮 Li Kuralları: Li’nin asıl anlamı Tören Kuralları, Tapınaklarda Uyulması Gereken Kurallardır. Önceleri sadece soylular için “Uyulması Gereken Kurallar” olarak anlam kazanan bu kurallar, sonraları toplumun uyması gereken kurallar haline dönüşmüştür. Konfüçyüs tarafından yasalarından daha önemli olan Li Kuralları yazılı metinler halinde değildi. Bkz. Bülent Okay,

Doğu Zhou Hanedanlığı'nın (M.Ö.770~M.Ö.221) İlkbahar-Sonbahar Dönemi sonu ve Savaşan Beylikler Dönemine gelindiğinde toplum ve siyaset üzerindeki etkisini yitirmiş, aristokrat sınıf sistemi çökmeye başlamış, hükümdarın aristokratlar ve halk üzerindeki kontrolü de iyice azalmıştır. Bir çeşit karmaşa ve savaş durumuna girmiş olan toplum, yıllarca süregelmiş olan siyasi, ekonomik ve inanç sistemleri karmaşasından nasibini alarak köklü bir değişim dönemine girmiştir. Bu dönemde ülkede yeniden barış ve huzur ortamını sağlamak amacıyla pek çok düşünür ve bu düşünürlerin temsil ettiği düşünce akımları ortaya çıkmıştır. Lao Tzu ve Dao Düşünce Okulu bunlar arasında çok önemli bir yere sahiptir.

Wang Bangxiong⁷ “Lao Tzu Felsefesi” adlı eserinde, Lao Tzu'nın Savaşan Beylikler Döneminde ortaya çıkmasına neden olarak gösterilebilecek toplumsal ve siyasi nedenleri şu şekilde sıralamıştır:

Li Kuralları (Toplum Kuralları) ve Ceza Yasalarının katılaşması, geniş çaplı savaşların neden olduğu felaketler, üretim ve ticarete meydana gelen hızlı gelişmenin, yeni zenginleri ortaya çıkarması, kendilerine yüksek mevki edinmeye çalışan elçilerin derebeylikler arasında dolaşarak rekabet ve savaş ortamını kızıştırmaları.⁸

Çin tarihinde Zhou Hanedanlığı batı ve doğu olmak üzere iki döneme ayrılmaktadır. Doğu Zhou Hanedanlığı da yine İlkbahar-Sonbahar (M.Ö.770~M.Ö.476) ve Savaşan (M.Ö.476-221) Beylikler olarak iki döneme ayrılmıştır. Doğu Zhou Hanedanlığının Çin toplumu için çelişkilerle dolu bir dönem olduğu görülmektedir. Batı Zhou Hanedanlığından Doğu Zhou Hanedanlığına geçiş sırasında yönetimin ve başkent in yer değiştirmesi⁹ sonucunda toplumda kargaşa baş göstermiştir. Hükümdarın gücü azalmaya, aristokrat ve soylu sınıfın gücü artmaya başlamış, istikrar merkezden başlayarak bozulmuştur. Ancak aynı dönemde ülke ekonomik yönden hızlı bir gelişme içerisine girmiştir. Çünkü, İlkbahar-Sonbahar döneminde demirden yapılan aletler ve hayvan gücü tarımda kullanılmaya başlamış ve bu döneme kadar avcı ve çiftçi olarak yaşamını sürdürmüş olan halk, insan gücüne duyulan ihtiyacın azalmasıyla birlikte beylikler arası ticarete yönelmiştir. Para akışının hızlanmasıyla halk toprak ve arazi sahibi olmuş, ülke hızla kalkınmaya başlamıştır.¹⁰

Konfüçyüs, Okyanus Yayıncılık, İstanbul, 2004, ss.42-43.

7 Wang Bangxiong; Çin Felsefesi üzerine yaptığı çalışmalarıyla dikkat çeken Tayvanlı akademisyen.

8 Wang Bangxiong, *Lao Tzu De Zhe Xue (Lao Tzu Felsefesi)*, Dong Da Tu Shu You Xian Gong Si, Taipei, 1980, ss. 48-54.

9 Başkent batıdaki Xian'dan, doğudaki Luoyang'a taşınmıştır.

10 Ekonomik yönden rahatlayan insanların siyasette de söz sahibi olması elbette kaçınılmazdır. Bu dönemde hukuk kuralları ve yasalarda değişiklikler başlamış, yalnızca soyluların değil gücü

Toplumunu, ekonomiyi ve siyaseti derinden etkileyen bu karmaşa döneminde, insanların geleneksel inanç ve kişisel değerleri de köklü bir değişime uğramıştır. Zhou Hanedanlığından önceki Shang Hanedanlığında inanç sistemi “Shang Di”¹¹ kavramı üzerine kurulmuştu. “Shang Di”; irade sahibi, insanlar üzerinde yaptırım olan ve emir veren bir tanrı idi. Zhou Hanedanlığında ise “Tian” yani “Gök” kavramı öne çıkmaya başladı. Tian her ne kadar yeni bir kavram gibi görünse de, Shang Hanedanlığından gelen Shang Di kavramının mirasını yüklenmiş ve irade sahibi tanrı vasfını kaybetmemişti. İlkbahar-Sonbahar ve Savaşan Beylikler Dönemlerinde ise çeşitli düşünce akımlarının ortaya çıkarak halkı ahlak değerleri, doğru ve yanlış, iyi ve kötü gibi kavramlar üzerine düşünmeye yönlendirmesi ile insanlar kendi kişisel ahlak değerlerinden yola çıkarak Tian’c “Ahlakın Kaynağı” anlamını yüklemişlerdir.¹²

Bunun yanı sıra, Zhou Hanedanlığı’nın klasik kitaplarından biri olan “Shi Jing”(詩經) yani “Şarkılar Klasığı”nda “Tian”(Gök) in fiziki olarak “Zı-Ran” yani “tabiat” anlamında da kullanıldığı görülmektedir. Bu bakımdan; Dao Düşünce Okulu’nun o zamana kadar Çin’de yaygın olan inanç sistemine en önemli katkısı, Lao Tzu’nın “Zı Ran” (tabiat) kavramına getirdiği yeni ve farklı açıklama şeklidir. Bu yeni açıklama ile “Zı Ran”; bir bakıma “Tian”in yerini almış ve irade sahibi, yaptırım olan, emir veren tanrı karakterinden uzaklaşarak, her şeyin değişime uğradığı bir karmaşa ortamında, asla değişim göstermeyen ve sonsuz olan “düzen” anlamını kazanmıştır. İşte bu anlam Lao Tzu Düşüncesi’nin temelini oluşturan ve evrenin yegane düzeni olarak kabul edilen “Dao”a işaret etmektedir.

Yeni Konfüçyüsçü Akım ve Dao Düşünce Okulu üzerine çalışmalar yapan Çinli tarihçi ve düşünür Xü Fuguan, “Çin İnsan Doğası Tarihi Ön Qin Dönemi ” adlı kitabında Lao Tzu’nın Dao Düşüncesi’ni ortaya atmaktaki amacını şöyle açıklar:

Lao Tzu; her yönden karmaşa içerisinde olan ve köklü bir değişim dön-

artan sıradan halkın da hakları gözetilmeye başlanmıştır. Bu durum her ne kadar iyi yönde bir gelişme gibi gözükse de, sahip olduklarına kanaat etmeyen ve daha fazlasını isteyen insanların ahlak ve toplumda düzeni sağlayan kurallardan uzaklaşmasına, daha fazla para, mal, mülk ve mevki elde edebilmek için başkalarının kaynaklarına ve başka ülkelerin topraklarına göz dikmesine, dolayısıyla da beylikler arası savaşların baş göstermesine neden olmuştur.

11 Shang Di (上帝): Xia, Shang ve Zhou hanedanlıkları döneminde Çin toplumunun inanç sisteminde yer alan ve her şeyin üstünde tutulan Tanrı. Yerin, göğün ve evrenin sahibi. Özellikle Zhou Hanedanlığı döneminde Tian (Gök) kavramı Shang Di’nin yerine kullanılmaya başlanmış olup, Hükümdara iradesini Tian’in verdiği inancının sonucu olarak hükümdara Tian Zı (Göğün Oğlu) adı verilmiştir. Günümüz Çincesinde ise hükümdar sözcüğü Huang Di olarak kullanılmaktadır.

12 Wang, 1980, s.63.

minden geçen toplumda, sonsuz olan, asla değişim göstermeyen ve tüm varlıkların var olma temelini oluşturan bir düzenden bahseder. O, insanın kendisine karşı olan beklentilerinden yola çıkarak, metafiziksel bir evren oluşum fikrini ortaya atmıştır. İnsanların güven, istikrar ve düzen kavramlarına hasret olduğu bu dönemde, onlara örnek olabilecek istikrarlı ve güvenli bir “yaratıcı düzen”e işaret etmiştir.¹³

Lao Tzu’ya göre; fiziki bir varlık olan insanın var olmasına sebep olan bu fizik ötesi kusursuz düzen, onu kaostan kurtarabilecek tek çıkış yoludur.

Lao Tzu’nun derinlemesine açıklık getirdiği “Dao Düşüncesi”, Çin Tarihi’nde ilk kez ortaya atılan, hem metafizik hem de sistematik bir “Evren Oluşum Teorisi” niteliğini taşımaktadır. Ancak, Lao Tzu’nun Dao teorisi ile asıl ulaşmayı hedeflediği amaç bir Evren Oluşum fikri ortaya atmaktan çok, evrenin mükemmel düzeninden yola çıkarak insanlara örnek olacak, onları sakin, düzenli ve güvenli bir yaşama kavuşturacak bir bakış açısı sunmak, ideal bir yaşam biçimi oluşturmaktır. Lao Tzu’nun ideal bir yaşam biçimi oluşturma konusunda izlediği bu yöntem, Lao Tzu’nun insanı insan yapan “Öz” ün sırrının, evreni oluşturan ve adına “Dao” dediği temel düzenin içinde yer aldığına inandığını göstermektedir.

Lao Tzu yazmış olduğu 81 bölümde beş bin imden oluşan metni “Dao De Jing” de temel olarak üç konuyu tartışmıştır.¹⁴ Bunlar: Evrenin Oluşumu, İnsan Doğası ve Siyasettir. Ancak bu üç konu arasından Evrenin Oluşumu fikri, Lao Tzu Felsefesinin temelini oluşturur. Bu konuda Lao Tzu’nun her şeyin başlangıcı ve varacağı son nokta olarak işaret ettiği kavram Dao ‘dır. Bu bağlamda; öncelikle Lao Tzu Düşüncesindeki Dao kavramına açıklık getirmek uygun olacaktır.

Lao Tzu’nun Evrenin Oluşumu Görüşü ve Lao Tzu Felsefesi’nin Temel Kaynağı: Dao

“Dao” kelimesi Çin felsefesinde çok önemli bir terim olarak kabul edilir. Dao, Lao Tzu düşüncesinin en önemli kavramı olarak, Dao Düşünce Okulu’nun de temelini oluşturmuştur. Dao karakterinin “Shuo Wen Jie Zı”¹⁵ da geçen en eski anlamı “yol” dur. Ancak sonraları karakter “değişmeyen”, “yasa”, “yön-

13 Xü Fuguan, *Zhongguo Ren Xing Lun Shi Xian Qin Pian (Çin İnsan Doğası Tarihi Ön Qin Dönemi)*, Taiwan Shang Wu Shu Guan, Taipei, 2003, ss.338.

14 Eski Çin metinlerinde başlık veya ara başlık yoktur. Dao De Jing de eski bir aforizma metni olarak algılanı gelmiştir. Bunun ötesinde; metin ayrıntılı olarak incelendiğinde sistematik ve genelden özele doğru gelişim gösteren bir düşünce yapısı dikkat çeker. Bu bağlamda; metnin tematik ve sistematik olarak evren, insan ve siyaset olarak ayrılması bana aittir.

15 Shuo Wen Jie Zı (說文解字): Han Hanedanlığı Dönemine ait sözlük. Çince kelimelerde karakter analizi yapan ilk sözlüktür.

tem”, “tarz”, “ahlak” gibi mecazi anlamlar kazanmıştır¹⁶. “Dao” a ilk defa metafiziksel bir anlam yükleyerek, onu evrenin ve içindeki tüm varlıkların temeli olarak vasıflandıran kişi Lao Tzu’dır.

Dao Düşünce Okulu’nun temel metni olarak kabul edilen ve toplam beş bin karakterden oluşan “Dao De Jing” de tam olarak yetmiş üç kez yer verilmiş olan “Dao” imi, metinde yedi farklı anlamda kullanılmıştır.

1. Bunlardan ilki ve en önemlisi, evrenin başlangıcı ve tüm varlıkların temeli olan “kaynak” (根源) anlamıdır. Dao De Jing’in ilk bölümünde Dao’dan şu şekilde bahsedilmiştir:

...o, yerin ve göğün başlangıcı; tüm varlıkların atasıdır.¹⁷

Fang Dongmei¹⁸, bu sözü şöyle yorumlamıştır:

Göğün ve yerin temeli olan Dao, tüm varlıkların atasıdır. O, ölçülemez derinliği ve uzaklığı ile tanrıdan da önce var olmuştur.¹⁹

Lao Tzu’nun yaşadığı kabul edilen dönem, insanların geleneksel inançları üzerinde de tahribat yaratmış ve her şeye hükmedebilen irade sahibi tanrı anlayışı önemini yitirmiş ve toplum, inanç ve din açısından bir belirsizlik dönemine girmiştir. Lao Tzu, bu dönemde ortaya attığı Dao düşüncesiyle tanrıyı, gücünü kaybetmiş gizemli bir güç karakterinden kurtararak, felsefi düşünce çerçevesinde rasyonel bir yaratıcı karakterine büründürmüştür.²⁰ Bir başka yerde de, “ Dao bir’i doğurdu, bir ikiyi, iki üçü [ve] üçten varlıklar (on bin şey) doğdu” cümlesi; birlikten çokluğa doğru varlıkların oluşumunu anlatırken, Dao’ın yaratılıştaki faktörünü de göstermektedir.

2. “Dao” in “Dao De Jing” de kazandığı ikinci bir anlam ise adsız, şekli olmayan, bilinemez, değişmez ve hiçbir güce dayanmaksızın kendiliğinden var olan ve sonsuza dek var olacak olan “ezeli ve ebedi şey” dir. Evren ve içindeki varlıklar dahil her şey ondan meydana gelir, ancak onun var olmak için hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. O, bütün yaratıkların esasıdır. Dao De Jing’in yirmi beşinci bölümünde şöyle denilmektedir:

...o, sessiz ve şekilsizdir, bağımsız ve değişmeyendir. Adını bilmiyorum,

16 Gao Shufan, *Zheng Zhong Xing Yin Yi Zong He Da Zı Dian (Zheng Zhong İm, Ses, Anlam Büyük Sözlük)*, Zheng Zhong Shu Ju, Taipei, 2003, ss. 996-997.

17 Dao De Jing 1. bölüm. (...無,名天地之始 ; 有,名萬物之母。)

18 Fang Dongmei 方東美 (1899-1977) Çinli akademisyen, düşünür.

19 Fang Dongmei, *Zhongguo Zhe Xue Zhi Jing Shen Ji Qi Fa Zhan (Çin Felsefesinin Ruhü ve Gelişimi)*, Cheng Jun Chu Ban She, Taipei, 1984, ss.174.

20 Burada sözü geçen tanrı, asla irade sahibi, hükmeden, emirler veren bir tanrı değildir. O, her şeyin düzeni ve tüm varlıkların çıkış noktasıdır.

ona Dao diyorum.²¹

3. “Dao”, sahip olduğu “yaratıcı” karakterinin yanı sıra, bir de yarattığı varlıklara hayat veren, onları besleyen ve büyüten bir özelliğe sahiptir. O, evreni ve içindeki varlıkları yaratmakla kalmayan, varlıkların gelişiminde de önemli roller üstlenen bir güçtür. Bu konuyla ilgili 51. bölüme göz atalım:

... Dao doğurur, yetiştirir, büyütür, eğitir, barındırır, korur, sarıp sarmalar.²²

Bu yönü “Dao” a “anne” (萬物之母) niteliği kazandırmıştır. Çünkü o, tıpkı bir annenin doğumdan sonra da çocuğu ile ilgilenmesi, onu büyütmesi, yetiştirmesi, koruması gibi varlıkları korur ve gelişimlerini sağlar.

4. “Dao De Jing”de “Dao” a yüklenen dördüncü bir anlam ise, “Dao” ın kendi bünyesinde sahip olduğu ve varlıkları yaratırken ortaya çıkardığı “çift yönlü hareket gücü”nü (雙向動力) temsil etmektedir. Lao Tzu Evren anlayışını açıklarken iki farklı dünyadan söz eder. Bunlardan bir tanesi tüm yaratıkların “asıl varlık” larını kazandıkları, beş duyu organımızla fark edebildiğimiz “fiziksel dünya” dır. Diğer dünya ise, yaratıkların yaratıcı olan “Dao” ın bünyesinden henüz ayrıldıkları, varlığa bürünmeden hemen önce hazır buldukları “metafiziksel dünya” dır. Bu fizik ötesi dünyayı beş duyu organımız aracılığı ile algılamamız mümkün değildir. Varlıkların yaratıcı “Dao” ın bünyesinden ayrılarak, aşama aşama varlığa dönüştükleri bu eylem, “Dao” ın varlıkları yaratırken ortaya çıkardığı hareket gücünün ilk yönünü oluşturur. Bu, metafizik dünyadan fiziksel dünyaya doğru akış gösteren bir harekettir. “Dao” ın varlıkları yaratırken ortaya çıkardığı hareket gücünün diğer bir yönü ise, fiziksel dünyada varlık kazanmış olan yaratıkları tam ters yönde hareket ettirerek, yeniden metafiziksel dünyaya, yani geldikleri yere geri dönmelerini sağlamaktadır. “Dao” ın varlıkları yaratırken ortaya çıkardığı bu iki yönlü hareket gücü, başı sonu olmayan ve durmaksızın tekrar eden bir deveren eylemdir. İşte “Dao”, bu deveren eylemi içerisinde, tüm varlıkların hem çıkış noktasını, hem son duraklarını, hem de bu deveren hareketinin kendisini temsil etmektedir.

...geriye dönüş, Dao’ın fonksiyonudur.²³

...tüm varlıkların var oluşlarının bilgisine ulaşmak için, onların asıllarına dönüşlerini gözlemlemek gerekir. Varlıklar pek çok, pek çeşitli ama sonunda her biri kendi esasına döner. Varlıkların kendi esaslarına dönüşleri sükunet içinde olur, sükunet onların karakterinde vardır, bunun için onların esasa dönüşüne hayata dönüş (mukadderat) denir.²⁴

5. “Dao” ın “Dao De Jing” de kazandığı beşinci bir anlam da kural (

21 Dao De Jing 25. bölüm. (... 寂兮寥兮，獨立不改...吾不知其名，字之曰道。)

22 Dao De Jing 51. bölüm. (...故道生之，德畜之，長之、育之、亭之、毒之、養之、覆之。)

23 Dao De Jing 40. bölüm. (...反者，道之動...。)

24 Dao De Jing 16. bölüm. (...萬物並作，吾以觀復。夫物芸芸，各復歸其根。歸根曰靜，是謂復命。)

規律) veya standart (準則)dır. “Dao” in bu anlamı, onun varlıkları yaratırken kullandığı deveran hareketine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Daha ayrıntılı bir açıklama yapmamız gerekirse; varlıkları metafizik dünyadan yola çıkararak fiziksel dünyaya ulaştıran ve buradan da tekrar çıkış noktaları olan metafiziksel dünyaya dönmelerini sağlayan deveran eylemi “Dao” in kendisi olduğuna göre, bu deveran eylemi esnasında varlıkların izlemeleri gereken yol, kural ve standartlar konusundaki tek belirleyici de yine “Dao” in kendisi olmaktadır.

Başka bir deyişle; “Dao, varlıkların yaratılma ve yaratıcıya geri dönme eylemi esnasında izleyecekleri tek yol ve tek yöntemdir.”²⁵ Bizim Dao’ın bilgisine ulaşmamızı sağlayacak tek şey ise onun ardında bıraktığı izleridir.²⁶

...o bilgisine ulaşabileceğimiz başlangıç, Dao’ın izleridir.²⁷

6. “Dao” in altıncı anlamı ise, metafiziksel dünyadan ayrılarak fiziksel dünyaya doğru yola çıkan her bir varlığın, “Dao” dan kazandığı ve birbirinden farklı olan “karakteri” ile ilgilidir. Bildiğimiz gibi, evrende bulunan varlıkların her biri farklı karakteristik özelliklere sahiptir. Örneğin; insan, at ve ağaç arasında çok belirgin farklar vardır. Lao Tzu’ya göre, bu varlıkların çıkış noktaları aynı olmasına rağmen, aynı çıkış noktasından kazandıkları özellikler birbirinden farklıdır. İşte onlara bu farklı özellikleri veren, “Dao” in kendi bünyesinde bulundurduğu ve Lao Tzu’nın “Dao De Jing” de “De” (德) olarak adlandırdığı bir çeşit yaratıcılık özelliğidir.

...Dao yaratır, De besler, büyütür, şekline büründürür ...²⁸

Dao Düşünce Okulu üzerine çalışmalarda bulunan bazı araştırmacılar Dao ve De’yi birbirinden farklı iki kavram olarak değerlendirmiş ve De’yi varlıkların yaratılış aşamasında önemli görevler üstlenen ikinci bir yaratıcı gibi açıklamışlardır. Oysa De tamamen Dao’ın bir yeteneği yani Dao’ın kendisidir.

Tang Jünyü²⁹ “Çin Felsefesi Temel Teorisine Giriş” adlı kitabında Dao ve

25 Fang, 1984, s.174.

26 Lao Tzu felsefesinde Dao metafiziksel dünyadadır. Fiziksel dünyanın insana sağladığı imkanlarla ona ulaşmak mümkün olmaz. Ancak onun fiziksel dünyada var olma şansı verdiği her varlık, Dao’ın ayak izleri niteliği taşımakta, onun varlığına dair bize fikir vermektedir. Bu tıpkı İslam Felsefesinde karşımıza çıkan “yaratılandan yola çıkarak yaratıcıya ulaşma” fikri ile benzerlik göstermektedir.

27 Dao De Jing 14. bölüm. (...能知古始，是謂道紀。)

28 Dao De Jing 51. bölüm. (道生之，德畜之，物形之...。)

29 Yeni Konfüçyüsçü Akım ve Dao Düşünce Okulu üzerine yaptığı çalışmalarıyla tanınan Çinli

De hakkındaki tartışmalara şu sözlerle katılmış ve kendince bir nokta koymuştur:

De; evren ve tüm varlıkların Dao'ı kazanmış, bünyelerinde Dao'a sahip olmuş halleridir. De'nın içeriği ancak Dao'dan kazanılma ile oluşmaktadır. Bu da Dao olmadan De'nın olamayacağı, diğer bir deyişle Dao'ın De'ya eşit olduğu anlamına gelmektedir.³⁰

7. “Dao” in “Dao De Jing” de kazandığı yedinci ve son anlam ise “güçsüz” ve “zayıf” (虛弱) tır. Bu özellik; “Dao” in varlıkları yaratırken sarf ettiği güç ve izlediği yöntemle ilgilidir. Lao Tzu'ya göre “Dao” varlıkları yaratırken baskın ve güçlü bir karaktere bürünmez, aksine, deveran eyleminin ve tüm varlıkların içinde oluşup değişim gösterdiği, son derece doğal bir düzen oluşturur. Tüm varlıklar bu doğal düzenin içerisinde hiç zorlamadan yaratılır ve yaratıcılarına geri dönerler. Lao Tzu'nın “irade sahibi ve yarattığı varlıklara yaptırım uygulayan yaratıcı” sıfatından arındırdığı “Dao”, varlıklar üzerindeki belli belirsiz etkisi ile tüm evreni oluşturduğu doğal düzeni içine almakta ve sonsuz gücünü de bu doğal düzen içerisinde işletmektedir.

...güçsüzlük Dao'ın (varlıkları yaratmada kullandığı) yöntemidir.³¹

Dao'ın Dao De Jing'de geçen bu yedi anlamı, Lao Tzu felsefesinin temelini oluşturan yaratıcı gücün karakteri hakkında açık birkaç şey söylemektedir. Kısaca toparlayacak olursak; “Dao” ezelidir, başlangıcı ve sonu yoktur, doğmaz, ölmez, her an her yerde vardır, tüm varlıklar ondan meydana gelir ve tekrar ona döner. Bütün yaratıkların temeli ve esası, tüm varlıkların anasıdır.

Evrenin Oluşumundan İnsanın Varlığına³² : “Dao'a Dönüş”

Daha önce de sözünü ettiğimiz gibi, Lao Tzu'nın “Dao De Jing” de ayrıntılı olarak yer verdiği üç temel konu vardır. Bunlar: evrenin oluşumu, insanın varlığı ve siyasettir. Lao Tzu “Dao De Jing” in birinci bölümünde evren ve içindeki tüm varlıkların esası olan “Dao” ı tanıtır ve onun yaratma aşaması hakkında bilgi verir. Lao Tzu'nın anlattığı oluşum teorisine göre, “Dao” in varlıkları yaratma hareketi fiziksel ve metafiziksel olmak üzere iki dünya arasında devinir. Yaratma, “Dao” dışında henüz hiçbir şeyin var olmadığı metafiziksel

düşünür.

30 Tang Junyi, *Zhongguo Zhe Xue Yuan Lun Dao Lun Pian (Çin Felsefesi Temel Teorisine Giriş)*, Taiwan Xue Sheng Shu Ju, Taipei, 1986, ss 378-379.

31 Dao De Jing 40.bölüm. (...弱者道之用....)

32 Dao De Jing'in ilgili bölümlerinde, Lao Tzu'nın daha çok “varlıklar” ya da “şeyler” (萬物) ile ilgili cümleleri bulunmaktadır. Ancak; alıntılarımızda da görülebileceği gibi, bu cümlelerin ahlaki çağrışımlarının baskın olduğu ve insan davranışlarına örnek oluşturması amaçlandığı görülmektedir. Dolayısıyla makalemizde “insan” başlığı tercih edilmiştir.

dünyada başlar, “Dao” ın belirlediği doğal bir düzen ve yörüngeyi izleyerek fiziksel dünyaya ulaşır, burada varlık kazanır. Bu yaratılış aşamasında temel karakterler yaratıcı olan “Dao” ve onun varlık kazandırdığı “varlıklar” (萬物)dir .

Dao’ın yaratma aşamasında, varlıkların yaratıcının bünyesinden, yani metafiziksel dünyadan ayrılarak aşama aşama fiziksel dünyaya doğru yola çıkışları ve sonunda varlığa dönüştükleri eylem, “Dao” ın varlıkları yaratırken ortaya çıkardığı hareket gücünün ilk yönünü oluşturur. “Dao” ın varlıkları yaratırken ortaya çıkardığı hareket gücünün ikinci yönü ise, fiziksel dünyada varlık kazanmış olan yaratıkları tam ters yönde hareket ettirerek, yeniden metafiziksel dünyaya, yani çıkış noktalarına geri dönmelerini sağlamaktadır. “Dao” ın varlıkları yaratırken ortaya çıkardığı bu iki yönlü hareket gücü, başı sonu olmayan ve durmaksızın tekrar eden doğal bir deveran eylemidir.³³ Evren ve içinde bulunan tüm varlıklar, bu deveran hareketi içerisinde doğal bir şekilde hareket ederler. Bildiğimiz gibi insan da bir varlıktır ve Lao Tzu’ya göre o da tıpkı diğer varlıklar gibi bu doğal döngünün içerisinde istemsiz olarak yer almaktadır. Sözü geçen bu deveran hareketi Lao Tzu’nın Dao De Jing’de anlattığı evrenin oluşumu görüşünün temel mantığını oluşturur.

Bu görüşün yanı sıra; Dao De Jing’de bir de insan ve varlık ile ilgili bölümler bulunmaktadır. Eğer insan da bir varlıksa ve diğer varlıklarla birlikte yaratılıyor ve yaratıcısına geri dönüyorsa, Lao Tzu neden ayrıca bir insan görüşü anlatma gereği duymuş olabilir? Bunun nedenini şu şekilde açıklayabiliriz: Lao Tzu düşüncesinde yaratıcı olan Dao’a dönüş iki şekilde olmaktadır. Bunlardan ilki bir üst paragrafta söz ettiğimiz doğal bir deverandır. Tüm varlıklar için var olan bu doğal deverana engel olmak, bunun dışında kalmak imkânsızdır. Dao’a ikinci bir dönüş ise varlıklar arasından yalnızca insanın yapabileceği bir dönüştür ve fiziksel dünyada aslından uzaklaşmaya başlayan kişiyi kendi tabiatına ulaştıracaktır. Bu dönüşü gerektiği gibi yerine getirebilen kişi, fiziksel dünyada varlığını sürdürdüğü süre içerisinde son derece rahat, huzurlu ve mutlu bir ya-

33 Dao’ın varlıkları yaratması ve varlıkların yaratıcıları olan Dao’a geri dönmelerini sağlayan “çift yönlü hareket” konusunu daha iyi anlayabilmemiz için kendi kültürümüzden bir örnek ile açıklama yapmayı deneyebiliriz. Bilindiği gibi, İslam Felsefesine temel oluşturan Tasavvuf düşüncesine göre evren ve içindeki tüm varlıklar Allah tarafından yaratılmış ve dünya üzerinde yaşama fırsatı bulmuştur. Tasavvuf inancına göre, Allah’ın yaratma eylemi durmaksızın her saniye devam eden bir eylemdir. Her varlık her saniye yeniden yaratılmaktadır. Bu eylem öylesine hızlı ve doğal bir şekilde gerçekleşmektedir ki, her saniye yeniden yaratılan bizler bu döngünün farkına bile varamamaktayız. Tasavvufa göre evrende her şey hiç durmaksızın devam eden bir hareketlilik içindedir. Her varlık her saniye yaratıcısı ile fiziksel dünya arasında gidip gelmektedir. Ancak inanca göre bu hareketliliği yalnızca kalp gözü açık olan insanlar fark edebilir.

şama sahip olacaktır.

Ancak; Dao'a yapılması gereken bu dönüşü her insan gerektiği gibi yerine getirememektedir. Çünkü insan da bir varlık olmasına rağmen, diğer tüm varlıklar arasında özel bir yere sahiptir. Bunun nedeni insanın onu diğer varlıklardan ayıran düşünme, karar verme ve seçim yapabilme yeteneğinin olmasıdır. İnsanın sahip olduğu bu yetenekler, elinde olanlarla yetinmeyip hep daha fazlasını aramasına neden olmakta, insanı aşırı istek ve arzulara yönlendirerek, onu kendi tabiatından yani Dao'dan uzaklaştırmaktadır. Diğer varlıklar Dao'ın oluşturduğu doğal döngü içerisinde Dao'a doğrudan bağlıyken, insan düşünme yetisi sayesinde bu döngünün dışına kolaylıkla çıkmakta ve Dao'dan ayrılmaktadır.

Lao Tzu'ya göre; insanların aşırı istek ve arzulara kapılması, kendi çıkarlarını düşünüp hep ihtiyacından fazlasını istemesi sonucunda Dao'dan uzaklaşmaktadır. Bu doğal döngüden çıkan kişi, hem kendisi hem de çevresindeki insanlar için sorun yaratır. Yaşadığı dönemde toplumdaki kargaşanın son bulması için Lao Tzu'nun ortaya attığı düşünce; insanlara örnek olacak, onları sakin, düzenli ve güvenli bir yaşama kavuşturacak bir bakış açısı, ideal bir yaşam biçimi oluşturmaktı. Burada; "İnsanın Dao'a dönmesinin, kendi tabiatını tekrar kazanmasının yolu nedir?" sorusu akla gelmektedir. Lao Tzu bunun için bazı ipuçları vermiştir. Bunların başında "arzu ve isteklerden arınmak (無慾) ve "bilgisizlik" (無知) gelmektedir.

Lao Tzu'ya göre insan doğası gereği yaşadığı çevreyi, ilişki kurduğu diğer insan ve varlıkları tanıma, ayırt etme, onlara değer biçme, aralarında seçim yapma gibi yeteneklere sahiptir. Varlıkları dış görünüşlerine göre iyi-kötü, doğru-yanlış, güzel-çirkin, değerli-değersiz gibi ayıran, varlıklar arasında farkların oluşmasına neden olan insanın kendisidir. Bir varlığa değerli sıfatını verdiği-mizde, onunla benzer özelliklere sahip olan diğer varlıkların değersiz olduğunu ifade etmiş ve aralarında fark yaratmış oluruz. Bu da değerli ve değersiz arasındaki farkı koşulsuz kabul etmiş olan kişiler arasında değerli olana sahip olma, değersiz dışlama gibi bir rekabet ortamı yaratır. Lao Tzu'nun kastettiği "bilgisizlik" (無知) bunun için gereklidir. Lao Tzu'ya göre Dao tarafından eşit şartlarda yaratılmış olan varlıkları birbirinden ayırmamıza neden olan bu bilgi son derece gereksiz ve tehlikelidir. İnsanlara gereksiz fayda sağlayan bilgi, insanlar arasında farklara neden olur ve toplumda huzuru bozar.

Varlıkları iyi-kötü, güzel-çirkin gibi sıfatlarla birbirinden ayıran "bilgi"nin insana attıracağı ikinci yanlış adım, onun iyi ve güzel olarak kabul edilene yönelmesi, istek ve arzularına yenilerek, oluşacak çekişme ve rekabet sonucunda hem kendine hem de başkalarına zarar vermesine yol açmasıdır. Burada Lao Tzu arzu ve isteklerden arınmak gerektiğini söylemektedir. Lao

Tzu'ya göre hep değerliyi istemenin ardında güçlü ve üstün olma isteği yatar, oysaki güç peşinde atılan her adım insanı yok oluşa daha da yaklaştırmaktadır.

...kalbi kullanarak insan nefesini kontrol altına alan enerji, dışarıda güç beklentisindedir. Varlık güçlendikçe yaşlanır, bu da Dao'ın tabiatına aykırır, Dao'a aykırı olan erkenden yok olur. ³⁴ ...güç, ölüme; güçsüzlük, yaşama giden yoldur. ³⁵

Buradaki önemli nokta; Lao Tzu'nın Dao'a dönüş yolunda insanlara yasakladığı bilgi ve istekler; aşırıya kaçan, doğallıktan uzaklaşan ve kişinin hem kendine hem de çevresindeki diğer varlıklara zarar vermesine neden olan ihtiraslı bilgi ve isteklerdir. Bunun dışında insanın varlığını devam ettirebilmesi ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için gerekli olan doğal bilgi ve doğal istekler serbesttir.

Lao Tzu'ya göre; insanlar bencillikten ve hırstan uzak, sakin, istikrarlı, huzurlu ve barış içerisinde yaşarlarsa uzun bir ömre sahip olabilirler. O, Dao De Jing'in yedinci bölümünde yer ve göğü insana örnek göstererek şöyle söyler:

...Gök engin, yer uçsuz bucaksız. Onlar kendileri için yaşamadıklarından böyle engin, böyle sınırsız ve ölümsüz olabilmişler. ³⁶

Lao Tzu'nın evrenden insana doğru, genelden özele yönlenmesinin diğer bir sebebi; Dao'ın sahip olduğu tüm özellikleri insana örnek olarak gösterebilmesidir. Xü Fuguan bu düşünceyi şu şekilde özetlemiştir: “İnsanı insan yapan öz, evreni evren yapan özün içinde yer almaktadır. Öyleyse insanı ve evreni yaratan aynı özdür. İnsan, evreni ve kendisini meydana getiren bu özü kendine örnek alarak, kendisi için en ideal yaşam şeklini ve bakış açısını yaratmalıdır. Lao Tzu'nın Dao'a dönüş dediği insan varlık görüşü, güvensiz bir toplum yaşamı içerisinde, kendisine Dao'ı örnek alarak güvenli bir yaşam biçimi oluşturan insanı anlatır. ”³⁷

Lao Tzu'ya göre, insanın Dao'dan örnek alması gereken ilk özellik: “güçsüzlük” ve “zayıflık”tır. O, Dao'ın özelliklerinden söz ederken “su” ve “bebek” örneklerini verir. Dao De Jing'in sekiz ve yetmiş sekizinci bölümlerinde Dao “su”ya benzetilmektedir. Su son derece yumuşaktır, hep aşağıya doğru akar, hiç kimsenin girmeye tenezzül etmeyeceği yerlere girer, ayaklar altında dolaşır. Ancak su, bu yumuşaklığının yanında son derece güçlüdür. En kuvvetli silahlar bile onu yaralamaya yetmez. Yine Dao De Jing'in on, yirmi ve yirmi sekizinci bölümlerinde Dao, savunmasız bir “bebek”e benzetilir. Bebek hiç kimsenin ol-

34 Dao De Jing 55. bölüm. (...心使氣曰強。物壯則老，是謂不道，不道早已。)

35 Dao De Jing 76. bölüm. (...故堅強者死之徒，柔弱生之徒。)

36 Dao De Jing 7. bölüm. (天長地久。天地所以能長且久者，以其不自生，故能長生。)

37 Xü, 2003, s.340.

mak istemeyeceği kadar güçsüz, savunmasız ve saftır. Belki de; yalnızca bebeğin sahip olduğu henüz gelişmemiş kas-kemik dokusu ve vücudundaki esneklik onu korumaya yetmektedir. Lao Tzu'nun düşüncesine göre; zayıflık, güçsüzlük, mütevazılık, saflık aslında gizli ve gerçek güçlerdir.

Lao Tzu Dao'ı yaratıcı bir güç olarak düşünürken, onu irade sahibi, emirler veren, varlıklar için ödül ve ceza hazırlığı yapan bir tanrı konumuna getirmişti. Dao irade sahibi bir tanrı değildir. Onun varlıkları meydana getirmede her hangi bir amacı yoktur. Dao tarafından oluşturulan, ya da Dao'ın ta kendisi olan yaratılış eylemi önceden planlanmış bir olay da değildir. Bu yalnızca tüm varlıkların son derece doğal bir şekilde içinde bulunduğu ve kendiliğinden olan bir oluşur. Lao Tzu'ya göre insanların Dao'ın bu amaçsız ve plansız özelliğini de örnek almaları son derece önem arz eder. Çünkü Lao Tzu; kasıtlı davranışların doğal dengeyi bozduğunu ve insanı Dao'dan uzaklaştırdığını düşünmektedir. Bunun için Dao De Jing'de “edimsiz eylem” (無為) düşüncesi üzerinde durulmuştur.

...Dao eylemsizlik yöntemiyle tüm eylemleri gerçekleştirir,...tüm varlıklar kendiliklerinden değişir.³⁸

Lao Tzu'ya göre, insanlar da Dao'ın bu özelliğini kendilerine örnek alarak aşırıya kaçan istek ve eylemlerden uzak durmalı, doğal döngüden ayrılmamalıdır.

Savaşan Beylikler döneminde, özellikle yönetici kesimin dikkate alması gerektiği düşünülen “edimsiz eylem” (無為) görüşü; Lao Tzu felsefesinde çoğu zaman yanlış anlaşılmış bir kavramdır. Edimsizlik; yöneticiler ve halk için eylemsiz olmak, hiçbir iş yapmamak, hiç bir şeye karışmadan tamamen inzivaya çekilmek anlamına gelmemektedir. Yöneticinin asıl görevi, halkının refah içinde yaşamasını sağlamaktır. Sahip olduğu güç ve yetkinin cazibesine kapılıp, halkına eziyet etmek pahasına aşırı istek ve davranışlarda bulunan yönetici başarısız olur, halkı için huzur ve refah ortamı sağlayamaz. Bu nedenle; edimsizlik yalnızca halkın değil, aynı zamanda yöneticilerin de uygulaması gereken bir kavramdır. Lao Tzu'nun siyaset görüşüne göre; yönetici bu konuda Dao'ı örnek almalıdır:

... Büyük Dao her yerdedir, sağda solda hep o vardır. Tüm varlıklar onun sayesinde hayat bulur, o da hiç bir zaman varlıktan ayrılmaz. O, varlıkları yaratır, ama asla kendine mal etmez. O, varlıkları besler, ama asla onların sahibi olduğunu belli etmez. Onun beklentisi yoktur, bu yüzden onu küçük

38 Dao De Jing 37. bölüm. (道常無為而無不為...萬物將自化。)

(önemsiz ve güçsüz) sanırız. Varlıklar ona geri döner, ama o varlığa hükmetmez, bu yüzden onu büyük (önemli ve güçlü) görürüz. O kendini büyük görmediği için büyüktür.³⁹

Lao Tzu'ya göre Dao; tüm varlıkların yegâne yaratıcısıdır ancak, sahip olduğu gücü asla varlıkları ezmek, onlara hükmetmek için kullanmaz. Onun eylemi edimsiz, yani kasıtsızdır. Varlığı en doğal şekilde yaratır ve huzurla varlığını sürdürmesine katkıda bulunur. Yönetici; Dao'ın bu özelliğini örnek almalı ve halkı istemediği hiç bir şeye zorlamamalıdır. Lao Tzu; hükümdarın kasıtlı yapacağı her davranışın doğaya aykırı olduğunu, doğal düzeni ve toplumdaki huzuru bozacağını düşünmektedir.

Nitekim Lao Tzu doğal olan her şeyi desteklerken, doğal olmayan her şeye karşı çıkmaktadır. Dao De Jing'de geçen Evrenin Oluşumu görüşünde, insanlara işaret edilen mükemmel bir düzen vardır. Bu doğal düzende, günle gece, sıcakla soğuk, aydınlıkla karanlık tam bir denge içerisinde, hiç sorun çıkarmadan, birbirine zarar vermeden var olabilirler. Burada insana düşen görev; evrenin bu mükemmel düzenini gözlemleyip, bu düzeni kendi yaşamına uygulamaktır. Bunun dışında atılacak her adım Lao Tzu düşüncesindeki "edimsiz eylem" görüşüyle çatışmakta, yapılmaması gereken eylemlerin kapsamına girmektedir.

Sonuç Yerine

Lao Tzu felsefesinin temelini oluşturan Evrenin Oluşumu görüşü; öncelikle evren ve varlığın yaratıcısı olan Dao'ın özellikleri hakkında bilgi verirken, yaratıcının varlığı meydana getirme aşamasında izlediği yol ve yöntemi de anlatmaktadır. Lao Tzu'ya göre Dao ezeldir, başlangıcı ve sonu yoktur, tüm varlıklar ondan meydana gelir ve tekrar ona döner. Bu ezeli yaratıcının varlığı yaratma eylemi fiziksel ve metafiziksel olmak üzere iki dünya arasında, çift yönlü bir hareketle gerçekleşir. Hareketin ilk yönü varlığı metafiziksel dünyadan fiziksel dünyaya ulaşmasını sağlarken, ikinci yönü varlığın yaratıcısı olan Dao'a geri dönmelerini sağlar. Bu durmaksızın devam eden doğal bir deverandır.

Lao Tzu Evren Oluşum görüşünün ardından, bir de insan için varlık görüşü anlatmaktadır. Çünkü insan, varlıklar arasında en üstün yeteneğe sahip olanıdır. İnsanın sahip olduğu düşünme, karar verme, seçme gibi yetenekleri onu doğal deverandan çıkarmakta ve yaratıcısından uzaklaştırmaktadır. Bu aşamada Lao Tzu ortaya attığı İnsan Varlık görüşü ile insana bu üstün yeteneklerini doğal şekliyle kullanmayı ve aslına dönüş yapmayı öğütlemektedir. Bunun için insana örnek gösterdiği şey ise yine yaratıcı Dao'dır.

39 Dao De Jing 34. bölüm. (大道汎兮，其可左右。萬物恃之而生而不辭，功成不名有。衣養萬物而不為主，常無欲，可名於小；萬物歸焉，而不為主，可名為大。以其終不自為大，故能成其大。)

Lao Tzu'nun Evren Oluşum görüşünü ortaya atmaktaki amacı; evrenin mükemmel düzeninden yola çıkarak insanlara örnek olacak, onları sakin, düzenli ve güvenli bir yaşama kavuşturacak bir bakış açısı, ideal bir yaşam biçimi oluşturmaktır. Bu nedenle Lao Tzu felsefesinin temeli olarak algılanan Evren Oluşum görüşü; aslında varlıkların en üstünü olan insana yol göstermek için ortaya anlatılmış ahlaki bir doktrin olarak görülmektedir.

Özet

Üç Yönüyle Dao De Jing: Evren, İnsan ve Siyaset

Çin Tarihinde İlkbahar-Sonbahar (M.Ö.770~M.Ö.476) ve Savaşan Beylikler (M.Ö.476-M.Ö.221) Dönemleri ülkede siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan pek çok sorunun ortaya çıktığı bir kargaşa dönemidir. Aynı zamanda, ülkede barış ve huzurun yeniden sağlanması için pek çok düşünürün ortaya çıktığı ve düşünce okullarının kurulduğu, felsefi açıdan oldukça zengin bir dönemdir. Dao Düşünce Okulunun kurucusu olarak bilinen Lao Tzu; bu düşünürler arasında önemli bir yere sahiptir. Lao Tzu felsefesinin temelini iki önemli kavram oluşturmaktadır. Bunlar; evren ve varlıktır. Lao Tzu; evrenin mükemmel düzeninden yola çıkarak, varlıkların en üstünü olan insana örnek olabilecek ve toplumu yeniden huzura kavuşturacak ideal bir yaşam biçimi önermektedir. Bunun için en önemli savı; “edimsiz eylem” (無為)dir. Ona göre; zayıflık, güçsüzlük, yumuşaklık gibi özellikler birer erdemdir. İnsan da, doğada pek çok örneği görülen bu özellikleri kendine örnek almalıdır.

Anahtar kelimeler: Lao Tzu, Dao De Jing, Evren, İnsan, Varlık.

Abstract

Three Aspects of “Dao De Jing”: Universe, Human Beings and Politics

In Chinese History, Spring-Autumn and Warring States Period (BC.770-BC221) are the periods of turmoil in which many political, economic and social problems have arisen. This period, at the same time, is philosophically also a very rich period in which many thinkers have emerged and many schools of thought have been established in order to bring peace and order to their countries. Lao Tzu, the founder of The Dao School of Thought, has an important place among the thinkers of the period. “Universe” and “Things” are the two basic concepts of the philosophy of Lao Tzu. Based on the natural order of the universe, Lao Tzu offers an ideal way of life that could be a good example for a

human being as a superior thing. For that, the most important argument is about “inaction” (無為). According to Lao Tzu, a human should have the features such as weakness and softness as good virtues, seen in many examples in nature.

Key Words: Lao Tzu, Dao De Jing, Universe, Human, Things.

KAYNAKÇA

- Fang Dong Mei, “Zhongguo Zhe Xue Zhi Jing Shen Ji Qi Fa Zhan” (Çin Felsefesinin Ruhü Ve Gelişimi), Cheng Jun Chu Ban She, Taipei, 1984.
- Gao, Shu Fan, “Zheng Zhong Xing Yin Yi Zong He Da Zı Dian” (Zheng Zhong İm, Ses, Anlam Büyük Sözlük), Zheng Zhong Shu Ju, Taipei, 2003.
- Ma, Da Wen ve Guo Qi Yong, “Xin Bian Zhong Guo Zhe Xue Shi”(Yeni Derleme Çin Felsefe Tarihi), Renmin Chu Ban Shi, Pekin, 2004.
- Okay, Bülent , “Konfüçyüs”, Okyanus Yayıncılık, İstanbul, 2004.
- Tang, Jun Yi, “Zhongguo Zhe Xue Yuan Lun Dao Lun Pian” (Çin Felsefesi Temel Teorisine Giriş), Taiwan Xue Sheng Shu Ju, Taipei, 1986.
- Xü, Fu Guan, “Zhongguo Ren Xing Lun Shi `Xian Qin Pian” (Çin İnsan Doğası Tarihi Ön Qin Dönemi), Taiwan Shang Wu Shu Guan, Taipei, 2003.
- Wang, Bang Xiong, “Lao Tzu De Zhe Xue” (Lao Tzu Felsefesi), Dong Da Tu Shu You Xian Gong Si, Taipei, 1980.
- Wu, Yi, “Lao Tzu Jie Yi” (Lao Tzu’yı Yorumlamak) San Min Shu Jü, Taipei,2003.
- Yü, Pei Lin, “Lao Tzu Du Ben”(Lao Tzu’nın Kitabı) San Min Shu Jü, Taipei, 2004.